

De vele gezichten van *Berberis*

Sommige planten zijn zo veelzijdig wat betreft hun uiterlijk en/of toepassing, dat het moeilijk is ze in een hokje te stoppen. *Berberis* hoort hier zeker bij. De bekendste toepassing is in de openbare ruimte, maar in ook in particuliere tuinen wordt *Berberis* gebruikt, vooral als laag haagje, en in toenemende mate treffen we *Berberis* ook als potplant aan. Dit alles is het gevolg van de diverse sierwaarden: plantvorm, blad, bloei en vruchten. Met de vele gezichten van *Berberis* kun je alle kanten op.

Auteur: Ronald Houtman

Foto's: Plants & Pictures

Bij *Berberis* denken we vrijwel meteen aan de – soms gemene – doorns die de meeste soorten van dit geslacht hebben. Op zich niet ten onrechte; vooral in de openbare ruimte is de toepassing van *Berberis* voornamelijk te danken aan deze doorns, de zogenaamde defensieve beplanting. Maar deze toepassing heeft twee kanten. Aan de ene kant wil een beheerder door het toepassen van planten met stekels voorkomen dat mensen in en door plantvakken lopen. Dit kan zijn omdat er objecten staan die moeilijk bereikbaar moeten zijn, of omdat het simpelweg ongewenst is dat er 'olifantenpaadjes' in plantsoenen ontstaan. Anderzijds hebben burgers soms een hekel aan deze planten. Er zijn zelfs berichten van claims tegen overheden omdat kinderen gewond zouden zijn geraakt door *Berberis*. Dit moet natuurlijk niet leiden tot angst om dergelijke planten toe te passen, maar het stemt wel tot nadenken. Niet alleen over de manier waarop we sortiment in de openbare ruimte toepassen, maar ook over de manier waarop we met elkaar omgaan in de maatschappij. Een andere negatieve eigenschap van de bedoornde *Berberis* is dat hij soms gezien wordt als 'papiervanger'. Met name de soorten met wat grotere doorns, zoals *B. juliana*, hebben de neiging om zwerfvuil te 'vangen'. Dit is sterk ontsierend en lastig en arbeidsintensief om te verwijderen.

Gelukkig wegen de voordelen van het toepassen van defensieve beplanting meestal zwaarder dan de nadelen. En dan hebben we het nog niet eens over de sierwaarde, want juist daarin kan *Berberis* uitblinken.

Het grote geslacht *Berberis*

Dat *Berberis* zo gevarieerd is, heeft mede als oorzaak dat het natuurlijke verspreidingsgebied erg groot is. Er zijn circa 600 soorten *Berberis*. Deze

komen van nature voor in Europa, Noord-Afrika, Azië (vooral China en de oostelijke Himalaya) en Zuid-Amerika. Gezien het grote aantal soorten en het enorme verspreidingsgebied ligt het voor de hand dat er ook een grote variatie in uiterlijk is. Zelfs door bekende soorten met elkaar te vergelijken, wordt dat al zichtbaar. Kijk maar eens naar *Berberis buxifolia*, *B. juliana*, *B. thunbergii* en *B. verruculosa*. En dan hebben we het nog niet eens over de cultivars. Er zijn bladverliezende en wintergroene soorten, soorten die laag en breed groeien en andere die meer dan vier meter hoog worden. Sommige soorten, zoals *B. linearifolia*, bloeien schitterend, andere moeten het meer van de vruchten hebben. En dan zijn er natuurlijk de bladkleuren. Met name in *B. thunbergii* varieert de bladkleur enorm, maar ook de cultivars van de hybriden *B. media* en *B. ottawensis* kennen een verscheidenheid aan bladkleuren.

Berberis thunbergii

Veruit de bekendste soort is *B. thunbergii*. Deze van origine Japanse soort is al lange tijd een topper als het om gebruikswaarde gaat. Oude cultivars, zoals de purperbruinbladige 'Atropurpurea' en 'Atropurpurea Nana' en de zeer compacte 'Bagatelle', scoren nog steeds hoog in de verkoopstatistieken. Het zijn gewilde planten om vakken mee te beplanten of (lage) hagen mee te maken. Ook een paar andere donkerbladige cultivars kunnen goed als vakbeplanter worden aangeplant: 'Concorde', 'Dart's Red Lady' en 'Somerset'. De kleine gele bloemetjes contrasteren mooi tegen het donkere blad en ook de rode besvormige vruchten hebben sierwaarde. Een leuke variatie hierop is bladeren met een licht groengeel randje; dit is het geval bij 'Coronita' en 'Golden Ring'. Het geeft de planten een sierlijke uitstraling. Enige

jaren geleden kwam er ook een compacte cultivar op de markt met meer steenrood tot oranjeblad, eveneens met een licht randje: 'Admiration'. Na deze doorbraak volgden meerdere lookalikes, zoals 'Ruby Star'. Niets mis mee, maar 'Admiration' blijft *the real deal*.

Een andere topper in de openbare ruimte is 'Green Carpet'. Met zijn lage, breed spreidend opgaande groei is het een prima plant voor toepassing in groepsbeplantingen. En dan zijn er ook nog geelbladige cultivars. De oude 'Aurea' is erg fraai, maar kan nogal last krijgen van bladverbranding en meeldauw. 'Bogozam' (Bonanza Gold) en 'Golden Carpet' doen het wat dat betreft beter. Naast de brede struikvormige groeiers zijn er ook smal opgaand groeiende geelbladige cultivars. Hiervan is 'Maria' waarschijnlijk de beste cultivar, maar 'Golden Rocket' en 'Golden Torch' doen er weinig voor onder. En als het om smal opgaand gaat mogen we de oude 'Helmond Pillar' met zijn purperbruine blad natuurlijk niet vergeten. De planten kunnen op latere leeftijd wat uitzakken, maar dan doet snoei wonderen. Als 'tussenkleur' kan tegenwoordig ook 'Orange Rocket' worden gebruikt. De naam zegt het al: hij is oranje.

Cultivars met bont blad zijn ook al lange tijd op de markt. In sommige gevallen zijn de bladeren groen met crème gevlekt, zoals bij 'Boum', 'Kelleriis' en 'Sparkler'. Vooral bij kouder weer en in de herfst kleuren de crèmekleurige delen roze tot zalmkleurig. Andere cultivars hebben purperrode bladeren met grijsroze- tot crèmekleurige strepen en vlekken. Vaak zijn de jonge scheuten van deze planten oranje tot helder purperrood en ook in de herfstkleuren komen deze kleuren terug. Bekende cultivars hiervan zijn 'Harlequin', de nieuwe

Berberis 'Georgei'

Maar *Berberis* zou *Berberis* niet zijn, als er niet een behoorlijke variatie zou zijn

'Hoho 1' (Flamingo) en 'Natasza', 'Pink Attraction' en 'Rose Glow'. En ook in het bontbladige segment zijn er cultivars met een sterk opgaande, bijna zuilvormige groeiwijze. Een bijzonder opvallende is 'Powwow'. De bladeren lopen bijna geel uit, om vervolgens groen en crèmebont te kleuren in de zomer. Veel nieuwer is 'Rosy Rocket', met purperbruin en crème bont blad dat rozerood uitloopt. De enorme variatie in *B. thunbergii*-cultivars heeft ervoor gezorgd dat ze nu ook gebruikt worden in kleinere tuinen, als visueel aantrekkelijk product en als potplant. *B. thunbergii* was een typische plant voor in de openbare ruimte, maar wordt nu overal toegepast, ondanks de doorns; en dat is knap!

Twee hybriden

Met *B. thunbergii* zijn twee belangrijke hybriden gemaakt. De vroeger populaire *B. × ottawensis* is ontstaan uit een kruising tussen *B. thunbergii* en *B. vulgaris*. Het zijn wat ouderwets aandoende, sterk groeiende planten die vrij fors worden. De bladeren zijn eveneens relatief groot. De bekendste cultivar is 'Superba', met dof, donker wijnrood blad. Net als bij *B. thunbergii* zijn de bloemen geel en worden ze gevolgd door rode vruchten. 'Decora'

heeft eveneens dof blad, maar dat is purpergroen met een enigszins blauwe glans. Helaas zijn deze cultivars enigszins meeldauwgevoelig, maar door de groeikracht en het formaat kunnen ze toch waardevol voor gebruik zijn.

B. × media is ontstaan uit een kruising tussen *B. hybrido-gagnepainii* 'Chenaultii' en *B. thunbergii*. Het zijn dichtvertakte, bossig groeiende planten die in milde winters groenblijvend zijn, maar meestal toch in januari of februari hun blad laten vallen. De oudste cultivar is de groenbladige 'Parkjuweel', in de jaren zeventig van de vorige eeuw gevolgd door de roodbladige 'Red Jewel'. De jongste cultivar is de geelbladige 'Dual Jewel', die met fraaie orangerode scheuten uitloopt. Het zijn sterke en gezonde planten met fraai glanzend blad, die, geheel terecht, populair zijn in de openbare ruimte.

Wintergroen

Naast de hierboven genoemde bladverliezende en halfwintergroene soorten is ook de wintergroene *Berberis* populair. Maar *Berberis* zou *Berberis* niet zijn, als er niet een behoorlijke variatie zou zijn, alleen al binnen deze groep. Zeer bekend en heel functioneel is *B. juliana*. Deze forse struik kan meer dan 2 m hoog worden en heeft opvallende lichtbruingrijze takken en groot, relatief smal, glanzend donkergroen blad. In het late voorjaar openen de bundels heldergele bloemen zich. De doorns zijn eveneens fors, wat de plant uitermate geschikt maakt voor gebruik als defensieve beplanting. Een haag van *B. juliana* is ondoordringbaar.

Berberis frikartii 'Amstelveen'

Beduidend lager groeiende soorten als *B. candidula* en *B. verruculosa*. Beide hebben kleine, glanzend donkergroene bladeren en een min of meer bolvormige groeiwijze, wat ze geschikt maakt voor toepassing in groepen en plantvakken. De bloemen van beide soorten zijn lichtgeel en zitten vaak wat tussen het blad verscholen. *B. candidula* is de meest compacte van de twee en wordt maximaal zo'n 50 cm hoog. De gestekelde bladeren zijn grijswit aan de onderkant. De forsere groeiende *B. verruculosa* kan meer dan een meter hoog worden. Deze soort heeft typisch wrattige twijgen en de onderkant van de bladeren is lichtgrijsgroen. De hybride tussen deze twee, *B. × frikartii*, is wellicht nog bekender, vooral in de vorm van de cultivars 'Amstelveen' en 'Telstar'. Beide zijn zeer bruikbaar voor toepassing als brede, vrij lage (blok) haag of in vakbeplantingen. Van deze twee is 'Amstelveen' de iets lager blijvende cultivar. Deze wordt circa 1 m hoog, terwijl 'Telstar' ongeveer 1,25 m wordt.

Een plant die eveneens als zaailing van *B. candidula* is ontstaan en wellicht ook tot de hybride *B. × frikartii* behoort, is *B. 'Bokratin'* (Tiny 'n' Spiny). Deze plant heeft de globale kenmerken van 'Telstar' en 'Amstelveen', maar blijft beduidend lager en wordt zo'n 75 cm hoog. De toepassing is gelijk aan die van *B. × frikartii*.

B. buxifolia is een dichtvertakte struik die 1 m tot maximaal 3 m hoog wordt. De bladeren lijken – hoe kan het ook anders – oppervlakkig gezien op die van *Buxus*. De bloemen zijn oranjegeel en openen zich omstreeks mei-juni. *B. buxifolia* zien we meestal in de cultivar 'Nana'. Deze blijft beduidend kleiner en wordt maar zo'n 30 cm hoog. Het is een prima vakbeplanter voor kleine vakken en randen, maar hij is ook geschikt voor toepassing in particuliere tuinen.

Prachtige bloei

Berberis voor gebruik in particuliere tuinen is tot nu toe wat onderbelicht gebleven. Naast functionaliteit is sierwaarde dan van groot belang, waarmee feitelijk wordt bedoeld dat de planten goed en mooi moeten bloeien. Twee soorten springen er dan direct uit: *B. darwinii* en *B. linearifolia*. De dichtvertakte *B. darwinii* is wintergroen en wordt circa 1,5 m hoog. De donkergroene bladeren lijken wel wat op kleine Ilex-blaadjes. Omstreeks mei verschijnen de goudgele bloemetjes in dichte, hangende trosjes.

B. linearifolia is eveneens wintergroen, wordt ongeveer 1 m hoog en heeft smalle blaadjes. Ook

Berberis julianae

Berberis thunbergii 'Green Carpet'

deze soort bloeit in mei, maar met bundels oranje tot orangerode bloemen. De cultivar 'Orange King' groeit iets forser, heeft iets smallere blaadjes en grotere bloemen. Deze is dus altijd aan te bevelen boven de soort. Bij zowel *B. darwinii* als *B. linearifolia* contrasteren de bloemen mooi met het donkergroene blad.

De hybride tussen deze soorten, *B. × lologensis*, heeft een aantal fraaie cultivars voortgebracht,

waarvan 'Apricot Queen' en 'Mystery Fire' de bekendste zijn. Opvallend aan deze cultivars is dat ze beide vrij slank opgaand groeien. Hierdoor kunnen ze wat ijl worden, maar in particuliere tuinen is dit goed op te vangen met andere beplanting. 'Apricot Queen' heeft oranje bloemen, bij 'Mystery Fire' zijn ze meer oranjegeel.

Probeer eens iets anders... (de 'zeldzaamheden') Slechts een relatief klein aantal soorten uit het

grote geslacht *Berberis* wordt in onze tuinen en openbare ruimte toegepast. Het overgrote deel is minder geschikt voor grootschalige toepassing. Deels omdat ze onvoldoende winterhard zijn, deels omdat ze moeilijk te vermeerderen zijn en soms uitgroeien tot (te) grote struiken. Dit neemt niet weg dat een aantal van deze soorten en hybriden zeker de moeite van het proberen waard is. Qua sierwaarde gaat het dan vooral om de bloei en de vruchten. Omdat het vaak forse struiken zijn, zal het gebruik beperkt blijven tot parken en particuliere tuinen. Een volstrekt willekeurige opsomming van een aantal winterharde soorten en hybriden: *B. dasystachya* is een tot 4 m hoge struik, die bloeit met vrij lange trossen zachtgele bloemen, gevolgd door dieprode bessen. *B. 'Georgei'* is een hybride van onbekende herkomst; hij vormt een struik tot circa 2,5 m met overhangende takken. Hij bloeit met gele bloemen in lange trossen, gevolgd door prachtige donkerrode bessen. De forse, halfwintergroene *B. glaucocarpa* moet het voornamelijk hebben van de donkerblauwe bessen die bedekt zijn met een blauwwit waslaagje. *B. jamesiana* groeit tot ruim 2 m hoog met overhangende takken. Geeloranje bloemen verschijnen in lange trossen, gevolgd door donker orangerode bessen. Als laatste wordt hier *B. wilsoniae* genoemd, waarschijnlijk de minst zeldzame van deze opsomming. Het is een sierlijke struik, tot circa 1 m hoog, die bloeit met bundels kleine zachtgele bloemen in mei, gevolgd door zalmrode bessen. In de herfst kleuren de bladeren van *B. wilsoniae* prachtig oranje voordat ze afvallen.

Dat *Berberis* veelzijdig is, mag duidelijk zijn. Afgezien van de hier als laatste genoemde, moeilijk verkrijgbare *Berberis*, is er ook in het beter verkrijgbare assortiment voldoende variatie om voor iedere standplaats een geschikte *Berberis* te vinden. En mocht u een keer een onbekende soort aantreffen: schroom niet om deze gewoon te proberen. *Berberis* is beslist de moeite waard.

Be social

Scan of ga naar:

www.Stad+Groen.nl/artikel.asp?id=41-7008